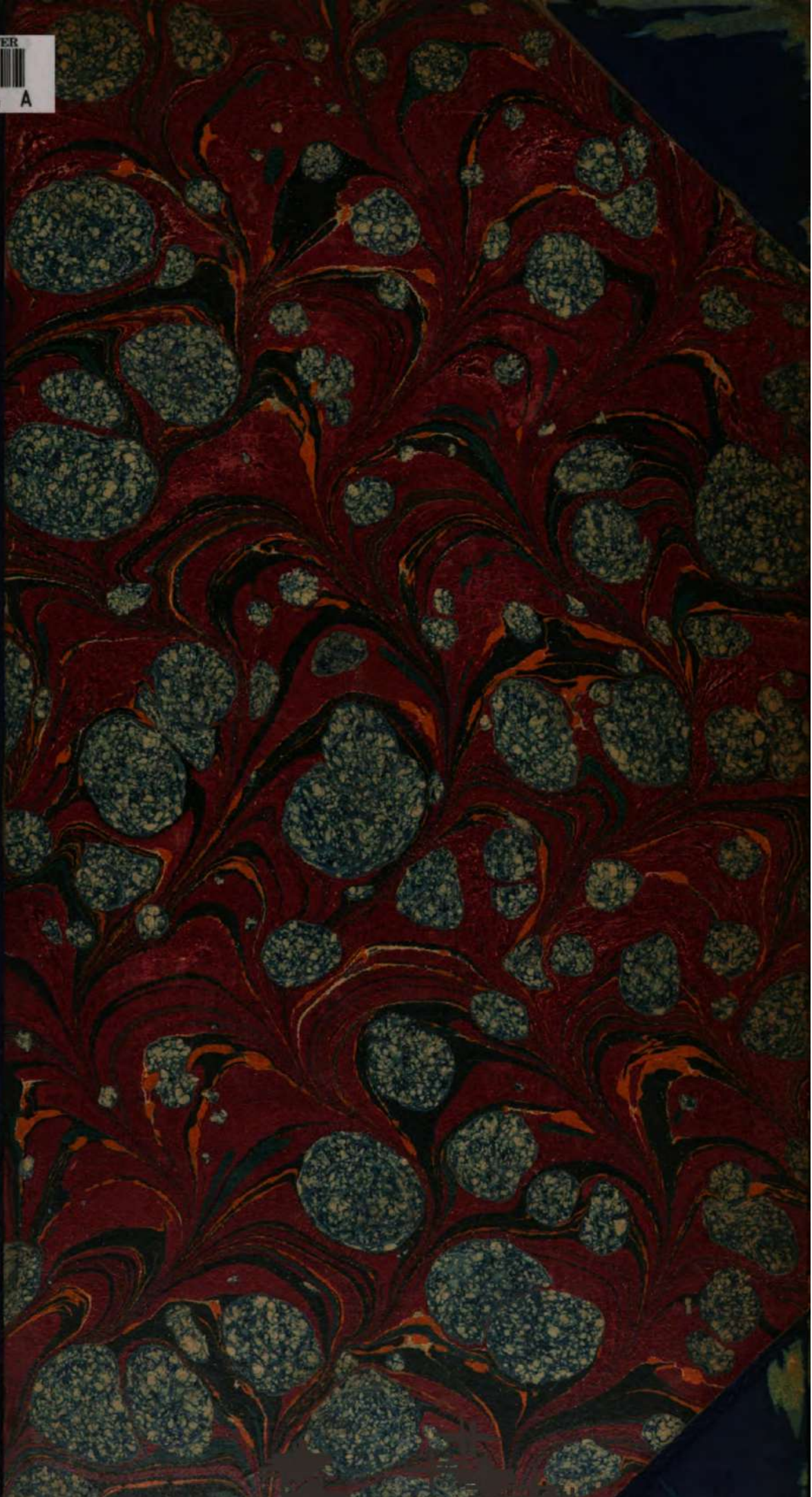

NEDL TRANSFER

HN 4DX6 A

~~Ms. 367.2~~ KG 67

Harvard College Library

FROM THE BEQUEST OF
HENRY WARE WALES, M.D.

Class of 1838

FOR BOOKS OF INTEREST TO THE
SANSKRIT DEPARTMENT

TIJDSCHRIFT

VOOR

NEDERLANDSCH INDIË.

TIJDSCHRIFT

VOOR

NEDERLANDSCH INDIE.

14de Jaargang.

AFL. 1—6.

EERSTE DEEL.

UITGEGEVEN DOOR

D^r. W. R. VAN HOËVELL.

ZALT-BOMMEL.

JOH. NOMAN en ZOON.

1852.

I N H O U D.

Eerste Aflevering.

	Bladz.
Van Batavia naar Timor Koepang. (<i>Een Reisverhaal</i>)	1.
Muntwezen in Nederlandsch Indië. (III. Het gekombineerd advies van de directie der Javasche bank, en van de faktorij der Nederlandsche Handelmaatschappij te Batavia. (IV. Het afzonderlijk advies van de faktorij der Nederlandsche Handelmaatschappij te Batavia).	22.
De opium in den Indischen Archipel. (De pacht op Java van 1842 tot 1851. De opiumpacht te Singapoera.)	47.
Maandelijksch overzigt der Indische letterkunde.	71.
Proeve van een ontwerp van wet op het beleid der regering van Nederlandsch Indië, met eene daarbij behoorende memorie van toelichting; door Mr. A. A. VAN VLOTEN. Tweede herziene uitgaaf. Amsterdam 1851.	
Varia. — 1) Vragen omtrent de belasting op de bazars, van Gouvernementswege gedaan. — 2) De verkondiging van het Christendom op Java. — 3) De Minister van Koloniën, de heer VAN NES en de heer J. C. BAUD over de vrijheid van drukpers in Indië. — 4) Een fabriekant, die met vrijwillige arbeiders verlangt te werken. — 5) Een sprookje in de Tweede Kamer. — 6) Oneenigheden in en met den raad van Indië. — 7) Eene inspektie in de Vorstenlanden. — 8) De verpachtingen voor 1852 in Pekalongan.	75.

Tweede Aflevering.

Muntwezen in Nederlandsch Indië. (V. De Directeur van 's lands produkten en civile magazijnen over de herstelling van het muntwezen. VI. Antwoord van den Directeur-Generaal op de nota van den Directeur der produkten en civile magazijnen. VII. De Directeur der middelen en domeinen over de herstelling van het muntwezen. VIII. Antwoord van den Directeur-Generaal op de nota van den Directeur der middelen en domeinen. IX. De Directeur der kultures over de herstelling van het muntwezen. X. Antwoord van den Directeur-Generaal, op de nota van den Directeur der kultures)	89.
Bijdrage tot de kennis van het grondbezit op Sumatra	109.

	Bladz.
De waarde van statistieke opgaven omtrent Java.	118.
Waar zijn waarachtige berigten omtrent den toestand van Nederlandsch Indië te zoeken?	129.
De Willemskerk te Batavia	142.
Maandelijksch overzigt der Indische letterkunde	145.
Warnasari, Indisch Jaarboekje 1851. Batavia 1851.	
Varia. — 1) Vereeniging te Batavia in 't belang der „inlandsche kinderen.” — 2) Afschaffing der bazarregten op Java. — 3) De Warnasari voor 1852. — 4) Achterstand bij de Algemeene Sekretarie. — 5) Vragen aan den heer J. C. BAUD over de Evangelisatie op Java.	153.

Derde Aflevering.

Muntwezen in Nederlandsch Indië. (XI. Beschouwingen van den Gouverneur-Generaal. XII. Aanmerkingen van den Directeur-Generaal van finantiën op de beschouwingen van den Gouverneur-Generaal. XIII. Antwoord op de aanmerkingen van den Directeur-Generaal, door den Gouverneur-Generaal. XIV. Wederantwoord op het antwoord van den Gouverneur-Generaal, op de aanmerkingen van den Directeur-Generaal)	161.
Het eiland Timor. (I. Plaatsbeschrijving. II. Bevolking. III. Geschiedenis)	199.
Afschaffing van de djoedjoer in Palembang.	225.
Bijdrage tot de kennis van den rijstbouw op Java	231.
Maandelijksch overzigt der Indische letterkunde.	234.
Prachtuitgave van Javasche oudheden. Verzameling van groote gelithografiëerde platen, in kleurdruk der meest belangrijke en trotsche bouwvallen van tempels en andere oudheden in Neêrlands-Indië. Opgedragen aan Z. K. H. Prins HENDRIK der Nederlanden. Uitgegeven en gelithografiëerd ter koninklijke steendrukkerij van C. W. MIELING te 's Hage, 1ste aflevering, 1852.	
Varia. — 1) De suikerkultuur in 't oosten en westen van Java. — 2) Landverkoop, landrenten en heerediensten. — 3) Koelieloonen en koeli's bij de suikerfabrikaadje. — 4) De eerste vergadering van 't Departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen te Soerabaja.	236.

Vierde Aflevering.

De Lamongsche distrikten op het eiland Sumatra. (I. Grensscheiding, uitgestrektheid en bevolking. II. Verdeeling en bestuur. III. Titels der Lampongers van Menangkabouwschen oorsprong. IV. Titels door de Bantamsche sulthans gegeven. V. Inkomsten der hoofden. VI. Uiterlijke teekenen der Lamongsche hoofden. VII. Boeten. VIII. Wetten. IX. Straffen. X. Diefstal en roof.	
--	--

Bladz.

XI. Getuigen. XII. Eeden. XIII. Erfenissen. XIV. Huwelijken.
 XV. Djoedjoer. XVI. Bijwijven. XVII. Echtscheidingen. XVIII.
 Besnijdenis. XIX. Begrafenissen. XX. Spelen en vermaken). . . 245.
 Indragiri in 1850. 276.
 Maandelijksch overzigt der Indische letterkunde. 283.

Prachtuitgave van Javasche oudheden. Verzameling van groote gelithografiëerde platen in kleurdruk, der meest belangrijke en trotsche bouwvallen van tempels en andere oudheden in Nederlands-Indië. Opgedragen aan Z. K. H. Prins HENDRIK der Nederlanden. Uitgegeven en gelithografiëerd ter koninklijke steendrukkerij van C. W. MIELING te 's Hage, 1ste aflevering, 1852.

Nota over de suikerkultuur op Java, voorafgegaan door eenige algemeene beschouwingen over het kultuurstelsel en den handel voor rekening van den staat, door J. KRUSEMAN, ridder der orde van den Ned. Leeuw, oud-direkteur-generaal van finantiën in Nederlandsch Indië. 's Gravenhage, 1852.

Varia. — 1) De heer VITALIS en de heer ROCHUSSEN. — 2) Handelsvertier op Java sedert het intrekken der bazarpachten. — 3) Wetsontwerp tot vaststelling van het reglement op het beleid der regering van Nederlandsch Indië. — 4) Waarom geen publieke verpachting van den kambang-handel? — 5) Tegenstrijdigheden en onbillijkheden. — 6) „Vermoorde onnooselheijt!” — 7) De koninklijke bekrachtiging van het Algemeen Reglement voor de Nederlandsche Hervormde Kerk. — 8) De heeren SMULDERS en VARKEVISSCHER. 294.

Vijfde Aflevering.

De Lampongsche distrikten op het eiland Sumatra. (XXI. Feesten. XXII. Levenswijs. XXIII. Huizen. XXIV. Huisraad. XXV. Kleeding. XXVI. Sieraden. XXVII. Wapens. XXVIII. Oorzaken der geringe bevolking in de Lampong's. XXIX. Bergen, meren en rivieren. XXX. Metalen en Mineralen. XXXI. Lucht, gronden en voortbrengsels der bosschen. XXXII. Dieren. XXXIII. Handel. XXXIV. Slaven. XXXV. Legendes en fabelen). . . 309.
 De toestand en vooruitzigten van den handel te Samarang voornamelijk in het jaar 1850. 334.
 Antwoord aan de heeren J. C. BAUD en H. STOLTE 352.
 Maandelijksch overzigt der Indische letterkunde. 357.

Beschouwingen over het Indische muntstelsel, naar aanleiding van de brochure van den heer Mr. C. W. MEES, over het muntstelsel van Nederlandsch Indië, en het oordeel daarover in het Algemeen Handelsblad en de Nieuwe Rotterdamsche Courant, door H. J. LION. Utrecht 1852.

Varia. — 1) De maatstaf dien de Gouverneur-Generaal DUIJMAER

Bladz.

VAN TWIST wil volgen, bij 't benoemen van ambtenaren. — 2) Het tekort van f 195,993 in de kas van 't vendukantoor te Batavia. — 3) Noodzakelijkheid van het afnemen te Batavia van examina voor ambtenaren. — 4) De bevordering van de heeren H. A. VAN DE POEL en J. MUNNICH tot resident van Bazoeki en 1 ^{ste} kommissie ter Algemeene Sekretarie	362.
---	------

Zesde Aflevering.

Het verkoopen van landen op Java, beoordeeld door eene Gouvernements-kommissie op Java	373.
Waarom heeft Rio als vrijhaven niet met Singapoera kunnen mededingen?	411.
Tjoeroek Penganten.	425.
Maandelijksch overzicht der Indische letterkunde.	428.
De toekomstige wijze van beheer en verantwoording der geldmiddelen van Nederlandsch Indië, ingevolge artikel 60 der grondwet, beschouwd in verband tot hetgeen daaromtrent thans is verordend in onze en in eenige vreemde koloniën, door D. C. STEIJN PARVÉ. Zalt-Bommel 1852.	
Varia. — 1) De katoenfabrieken in Nederland en de zuider-distrikten der Preanger-landen. — 2) Eene vruchteloze inkwistitie te Batavia. — 3) De koncessie tot het ontginnen van tinmijnen op Biliton. — 4) Herwijnen en het diploma van ambtenaar der 2 ^{de} klasse.	433.

.

Van Batavia naar Timor Koepang.

EEN REISVERHAAL.

Het was Maandag den 22sten Augustus 1831, dat ik mij inscheepte aan boord van de schoener „Rembang”, door het Gouvernement ingehuurd, om mij, die tot Kommissaris van Timor-Koepang benoemd was, derwaarts over te voeren. Mijne reisgenooten bestonden, behalve den eersten gezaghebber en den tweeden stuurman, uit den heer SPANOGHE, Gouvernements-ambtenaar, een Chineschen geneesheer, vijf bedienden, vijf inlandsche militairen, zestien matrozen en vier vrouwen van matrozen en soldaten, dus te zamen 35 koppen. Den volgenden dag verlieten wij, des morgens ten zes ure, de reede van Batavia. De zachte landwind, die van de bergen woei, bragt ons spoedig uit haar gezigt. Maar tegen elf uur ging dat vriendelijke koeltje liggen, om plaats te maken voor den zeewind, die ten één ure, met eene flauwe koelte uit het noord-oosten, doorkwam. Maar dewijl hij zoowel als de stroom ons tegen waren, ankerden wij in 't zigt van Krawangpunt, en vertrokken eerst weder des avonds ten tien ure, toen de ons gunstige landwind zich op nieuw verhief.

Niets was eentooniger en onaangenamer, dan eene zeereis langs de kust van Java, en vooral wanneer men tegen de moeson moest opwerken. Thans, in den gulden tijd der stoomschepen en van eene geregelde stoomkommunikatie, althans tusschen Samarang en Batavia, is zulk een togtje niet veel meer dan een speelreisje; maar in 1831 waren de stoomschepen in Indië nog dun gezaaid. Ik althans, ofschoon Gouvernements-Kommissaris, moest mij op een zeer klein vaartuigje behelpen, waarop tot den 1sten September, dus acht dagen lang, niets bijzonders voorviel, dan dat 's Konings jaardag, de zoo lang en altoos even luisterrijk in Indië gevierde 24 Augustus, voor velen mijner reisgenooten een zeer onaangename dag was. Immers het woei toen een stijve koelte uit het zuid-oosten; de zee stond hol; het kleine vaartuig werd als een notendop geslingerd; het stampte geweldig en bragt bijna alle passagiers, behalve mij, in zulk eenen onaangenamen toestand, dat de beste wijn, die thans op menige plaats van Java, ter viering van het heugelijk feest, gedronken werd, hun even walgelijk zou gemaakt hebben, als een dosis Engelsch zout met tamarinde en jalappe.

De merkwaardigheid van den 1sten September bestond daarin, dat wij de reede van Soerabaja bereikten, waar wij 's avonds ten zes ure, tusschen

een twintigtal groote en kleine schepen, het anker lieten vallen. Onmiddellijk werd ons boord omringd door tallooze kleine prauwtjes, „tambangan” genaamd, die aanboden om passagiers naar den wal te brengen. 't Zijn kleine booten, omtrent 12 voet lang en 4 voet breed, met drie menschen bemand. Het midden-gedeelte is ingerigt voor passagiers, heeft twee met kussens bedekte zitbanken, en wordt door een linnen zonnentent, met gordijnen behangen, tegen de zonnestralen beschermd. De meeste schepen op de reede van Soerabaja houden zulk een tambangan in dienst, om te dienen waar anders de scheepssloop zou moeten worden gebezigd. Dat mag als eene groote weldaad aangemerkt worden, dewijl de Europeesche zeelieden hierdoor van de brandende zonnehitte blijven bewaard. Gij vindt te Soerabaja nog meer dergelijke nuttige inrigtingen voor de zeevaart; zoo komen wasschers, kleedermakers, schoenmakers, dadelijk na het ankeren van een schip, aan boord; de een biedt zijne hulp nog gereeder aan dan de ander, onder vertooning van bewijzen van goede diensten aan anderen bewezen. Ik nam den beroemden wasscher DJOJJO in mijn dienst, en huurde een tambangan tegen anderhalve gulden daags.

Toen ik den volgenden morgen op het dek kwam, werd ik getroffen door het heerlijk gezigt, dat de reede van Soerabaja aanbod. Ik zag mij omringd door ontelbare vaartuigen van verschillende gedaante en grootte; ze roeiden en zeilden zoowel op de reede als tusschen Madura en den Javaschen wal. In het verschiep pronkte de reede van Grissee met een groot aantal schepen en inlandsche vaartuigen als met Soerabaja wedijverende in pracht en schoonheid, terwijl verscheiden kleine vaartuigen „biermaats” genaamd, beladen met vruchten, groenten, aardappelen, gedroogde visch, vleesch, tabak, siri, pinang en meer, van schip tot schip roeiden om hunne waren te verkoopen. Daar werd mijne opmerkzaamheid getrokken door eene prauw tambangan, welke langs ons schip roeide. Verscheiden wel gekleede vrouwen, het haar met bloemen versierd, bevonden zich er in. In losse houding schertsten ze met elkander, onder het zingen van vrolijke liederen. De nieuwsgierigheid deed mij vragen wie zij waren. „Het zijn certifikaat-jufvrouwen” antwoordde de stuurman, die meermalen hier was geweest, — en tot beter verstand vertelde hij mij, dat deze vrouwen behooren tot een gezelschap van ruim drie honderd en meer van hare soort, waarover de geneeskundige fakulteit te Soerabaja eene bijzondere zorg houdt. Dagelijks tegen vier uren des namiddags, komen ze op de reede, gaan van schip tot schip rond, en blijven soms, op de vriendelijke invitatie van een of ander der schepelingen, aan boord overnachten. 's Morgens vroeg keeren ze dan weder naar den wal terug, meestal met een geschenk van den verzoeker van een, twee of meer gulden.

Terwijl ik nog met den stuurman stond te praten, werd ik door een schel geluid van de fluit van den mandor gestoord, die de equipage bijeen riep, om te vragen, of zij het schip wenschten te verlaten, of op nieuw dienst te nemen om de reis naar Timor te vervolgen. Die vraag kwam mij zeer zonderling voor. Immers het vaartuig was te Batavia voor mij-

nen overtocht ingehuurd; welke aanspraak kon dus de equipage hebben om het schip hier te verlaten? De kapitein loste dit raadsel echter zeer spoedig op, door mij te doen verstaan, dat het een algemeen gebruik is onder de kustvaarders van Java, om, op de reede van Soerabaja komende, aan de equipage vrijheid te geven, het schip te verlaten, indien namelijk deze equipage vroeger geëngageerd is geworden. Onze matrozen verkozen het schip te verlaten. Door een lang onderhoud gelukte het mij echter, hen over te halen om weder dienst te nemen, doch niet dan onder belofte van drie dagen verlof, om aan den wal door te brengen.

Intusschen was het acht uren geworden, zoo dat wij ons haasten moesten naar den wal te gaan eer de zon sterker werd. Onze prauw *tambangan* werd op zijde gehaald, en de kapitein, de heer SPANOGHE en ik stapten er in en lieten ons naar den wal brengen. Wij roeiden voorbij verscheiden schepen, waaraan vlijtig werd getimmerd, anderen die, met kielligters op zijde, bezig waren om masten in te zetten of uit te nemen, en eenigen die gekielhaald waren om te worden gekalfaat. Na een half uur roeijens bereikten wij de monding der rivier; daar stapten onze roeijers aan het zeehoofd aan wal, en trokken de *tambangan* met snelheid langs den oever. Het zeehoofd van Soerabaja bestaat uit eene muur van omtrent 8 voeten breedte, zamengesteld uit zeer regelmatig op elkander gestapelde vierkante koraal steenen, voorzien van een houten beschoeiing. De palen der beschoeiing waren op vele plaatsen geheel vergaan, terwijl het zeehoofd op eenige plaatsen zonder beschoeiing was, waardoor het werk echter in het geheel niet scheen te lijden. De koraal steenen scheenen als aan elkander vast gemetseld en boden genoegzamen tegenstand aan den kracht der zee. Eindelijk bereikten wij de stad. Wij stapten hier aan den wal aan den regteroever, en gingen dadelijk naar het stads logement, gelegen omtrent vijf minuten van de landingsplaats. Soerabaja is mijns inziens de levendigste handelsplaats van geheel Nederlandsch Indië. Men ziet er meer nijverheid onder de inlanders dan te Samarang of Batavia. De kleedermakers, schoenmakers, wasschers, handwerkslieden in goud, zilver, ijvoor, schildpad, paerel-d'amour, hoorn, hout enz. ziet gij zich gestadig beijveren, om u hunne diensten en koopwaren aan te bieden. De wegen zijn vol menschen, rijtuigen en paarden. De rivier wemelt aanhoudend van op en afvarende vaartuigen, beladen met koopmansgoederen, terwijl een groot getal prauwen *tambangan* steeds gereed ligt voor de overvaart van de rivier of van en naar de reede.

Acht dagen lang moest ik te Soerabaja blijven. Een uitstapje naar Madura was eene aangename verkorting van den tijd, die mij anders door het wachten wel lang moest vallen. Den 7den September schepte ik mij weder in aan boord van de „Rembang.” Maar nog altoos was de equipage niet terug, en konden wij dus niet onder zeil gaan. 's Avonds van den 9den kwamen geheel onverwacht negen bannelingen, voor Timor bestemd, aan boord. Daar de kapitein mij te kennen gaf, dat het goed zoude zijn zoo wel tot bewaking dezer menschen als tot meerdere zekerheid van het

vaartuig, het militaire detachement van vijf man dat aan boord was tot een getal van tien te versterken, schreef ik daarover een brief aan den resident van Soerabaja, en ontving ten antwoord, dat aan mijn verzoek zou voldaan worden. Eindelijk was den 10den onze ekipage voltallig. Des morgens vroeg kwam de loods aan boord; een detachement van vijf militairen (Javanen) volgde; het anker werd geligt; wij verlieten de reede van Soerabaja met een zachten landwind, en zeilden oostwaarts door het kanaal tusschen Madura en Java.

Daar de land- en zeewinden zich in deze streken geregeld afwisselen, zeilden wij nu eens met meer dan met minder gunstige gelegenheid langs de kust van Java tot den 13den September, toen wij ze langzamerhand begonnen te verlaten. Reeds den volgenden dag bevonden wij ons op de onmetelijke zee, zonder land in 't gezicht te hebben. Maar dat duurde niet lang, want weldra zagen wij de kust van Bali. 't Was eene aaneenschakeling van hooge zwarte rots-gebergten, ontbloot van vegetatie, met groote scheuringen, aanwijzende de sporen van vroegere eruptiën of de verwoestingen van zware aardbevingen. Aan het oostelijk gedeelte van het gebergte verheft zich de piek van Bali, met eenen schoonen ronden kruin. De landwind verhieft zich hier hoe langer zoo meer, de zee werd onstuimig en voor de eerste maal, sedert ons vertrek van Batavia, zeilden wij met gereefde zeilen, met een halve storm uit het Zuid-Oosten. Ons scheepje werkte geweldig en mijne hier aan ongewone reisgenooten leden veel. Tegen middernacht bedaarde de wind en in den morgenstond van Vrijdag den 16den bevonden wij ons in 't gezicht van Lombok. De jucht was betrokken, waardoor wij niet veel van de kust konden zien, doch de piek vertoonde zich in eene kegelvormige gedaante aan het oostelijke gedeelte van het eiland.

Dienzelfden dag werd ik ongesteld, met alle voortekens van eene zware ziekte. Ik had gaarne mijn toevlugt tot den kapitein genomen, om te beproeven of zijne geneeskundige bekwaamheid mij eenigen baat kon toebrengen; doch de wijze, waarop ik hem met de schepelingen had zien omspringen, hield mij hiervan terug. Als een klein voorbeeld zal ik hier aanhalen, dat een matroos, na eenige dagen lang zwaar ziek gelegen te hebben, onderzocht werd. Men bevond, dat zijn buik hard was; hij klaagde over zware pijnen in de regter zijde en over pijn in de regter schouder. De meesten waren van gevoelen, dat het leverziekte was. De kapitein maakte dadelijk medicijnen gereed, bestaande uit een kelk konjak-brandewijn, gemengd met eene hoeveelheid pepermunt-olie en eene goede portie laudanum. De patient nam dit mengsel in en tot mijne groote verwondering was hij den volgenden dag beter. Maar hoe heilzaam ook dit buitengewoon middel moge geweest zijn, durfde ik mij toch aan dergelijke proef niet blootstellen, en gaf mitsdien de voorkeur aan den raad van een der Chinesche passagiers, die mij een decoctum van kruiden liet gebruiken, hetwelk eene sterke uitwaseming te weeg bragt; ik had een gerusten nacht, en gevoelde mij den volgenden dag veel beter.

Zaterdag den 17den bevonden wij ons nog in 't gezicht van de kust van Lombok, maar konden in het verschiet het eiland Sumbawa zien, welke twee eilanden, door straat Allas gescheiden, op eenige mijlen afstands van elkander verwijderd liggen. Wij zeilden des avonds voorbij het eiland Poeloe-madjoe, aan de kust van Sumbawa. Met land- en zeewinden aangenaam voorwaarts stevenend, waren wij Zondag den 18den in 't gezicht van het noodlottige Tambora. Dit gedeelte van de kust, dat wij op 8 Engelsche mijlen genaderd waren, leverde ons, met behulp van een verrelijker, een ontzagwekkend voorbeeld van verwoesting op. Weleer was het een der schoonste gedeelten van Sumbawa, waar handel en kultuur bloeiden, en de natuur met hare mildste gaven eene bevolking van ruim 10,000 zielen zeggende. Thans lag het voor onze oogen, geheel verwoest en verpletterd, met zware scheuringen in allerlei rigtingen; terwijl de toppen van 't gebergte, welke zich vroeger tot 8000 voeten boven de oppervlakte der zee verhieven, thans nauwelijks 2000 voeten bereikten. De eruptie, die, den 11den October 1815, alhier gewoed heeft, heeft Tambora en Paket, twee op zich zelve staande rijkjes, met eene bevolking van ruim 10,000 zielen, niet alleen geheel vernield, maar ook in hare woede geen sterveling van de bevolking, geen wormpje van de dieren, ja geen grashalpje van het uitgebreide plantenrijk gespaard. Dat verwoeste overschot van twee welcer bloeiende rijken vertoont zich van de oostzijde als twee naast elkander staande bergen, welke vroeger één geheel uitmaakten, maar nu van elkander zijn gescheurd met eene diepe, Oost en West loopende, vallei tusschen beide. Het gebergte zelf heeft groote kloven en diepe gapingen, terwijl geheele lagen van lava stroomsgewijze in allerlei rigtingen zich verspreid hebben, en van het strand eene nieuwe kust formeren. De vlakten, met lava bedekt, onderscheiden zich van het overige gedeelte van het land door kleur en vorm, daar ze geheel ontbloot zijn van vegetatie, en overdekt met kleine rondvormige klompjes van eene aschkleurige gedaante, terwijl het andere gedeelte bedekt is met eene soort van vegetatie, die zich voordoet als kleine ronde boomen van eene flauwe groene kleur, min of meer tot het graauwe overhellende. Dit schijnt de eerste kiem te wezen van de toekomstige schepping en bewijst tevens, welke geringe vorderingen de natuur, in hare voortbrengende kracht, in den loop van 16 jaren hier gemaakt heeft.

De landwind dreef ons voort en bragt ons spoedig buiten het gezicht van deze noodlottige kust. Den volgenden morgen zagen wij de kust van Bima. Daar wij gebrek aan brandhout hadden, besloot de kapitein gebruik te maken van de gelegenheid, om in de baai van Bima binnen te loopen, ten einde ons van het noodige te voorzien. De „Rembang” zeilde nu met een acht mijls vaart, en bereikte spoedig de monding van de baai, die zich deed kennen door een hoek „Rakkelpunt” genaamd, waar de baai een ruimte tusschen de beide oevers vormt van ruim 15 Engelsche mijlen. Naar mate wij haar opzeilden, sloot zich het hooge land aan beide zijden al nauwer en nauwer, terwijl twee, tegenover elkander staande, uit-

stekende punten, gerugsteund door een eiland, dat zich in het verschiep vertoont, de haven van Bima ingesloten hielden, als of er geen verdere doortogt was. Maar nader bij komende, ontdekten wij, dat deze beide punten omtrent een Engelsche mijl van elkander verwijderd waren; ieder had eene, van opgestapelde steenen gemaakte, benting, voorzien van eenig ijzeren geschut. Wij zeilden dezen naauwen doortogt binnen; en, na veel met valwinden geworsteld te hebben, veroorzaakt door het hooge land waarmede wij omringd waren, ankerden wij des avonds ten 7 uur op de reede van Bima in 7 vadem water, noord-oost van het fort, op een afstand van omtrent eene Engelsche mijl van de wal, tusschen eene brik en ruim een 20tal groote padoeakan's.

Weldra kwam de praaiboot van den wal, met een soldaat. Ik maakte van deze gelegenheid gebruik, om den gezaghebber van Bima het doel van mijne komst mede te deelen en van mijn voornemen, om een bezoek bij hem af te leggen, kennis te geven. Dat voornemen volvoerde ik den volgenden morgen, Donderdag den 20sten September. Ik begaf mij naar den wal met den kapitein en den heer SPANOGHE. Toen wij de landingsplaats genaderd waren, stootte onze sloep tegen eene uitgestrekte modderbank, op eenen afstand van 200 roeden van strand. De gezaghebber zond ons een draagstoel met vier man, waarvan ik gebruik maakte, om mij van de sloep naar het strand te laten brengen. Kort daarop zagen wij een man, klein van gestalte, dun van ligchaam, met een stroo-hoed op het hoofd, en gekleed in Europesche kleeding, met gespannen broek en wit buisje, uit een langen pijp een sigaar rokende, en een jongen met een zonnescerm achter zich hebbende, ons met langzamen doch deftigen tred naderen. Hij maakte zich bekend als de gezaghebber van de plaats. Wij vergezelden hem, op zijne minzame uitnoodiging, naar zijne woning, gelegen omtrent 500 passen van de landingsplaats, en werden voorgesteld aan de vrouw van den huize, die ons verwelkomde, omringd door hare kinderen, zes in getal waarvan twee ziek waren.

Tegen den avond gingen wij, na vooraf belet te hebben gevraagd, een bezoek bij den rijksbestierder afleggen. Wij trokken eerst over eene kleine rivier op den rug van onze bedienden; wandelden vervolgens, langs eene lommerrijke laan, door het midden van eene uitgestrekte kampong, en kwamen toen aan eene schoone vlakte, omringd door uitgestrekte kampongs, waarop eenige paarden en karbouwen weidden. De oostzijde van dit plein bereikt hebbende, traden wij, na eene wandeling van een half uur, de kampong van den rijksbestierder binnen, welke in uitgebreidheid en aanzien geen merkbaar verschil van de overige kampongs opleverde. Toen wij aan het huis van den rijksbestierder kwamen, zagen wij voor de deur een wacht van vier grenadiers staan — uit planken gesneden en beschilderd! Hij kwam ons met een vrolijk gelaat aan de deur te ontmoet. Onder betuiging van hartelijke blijdschap over onze aankomst, reikte hij ons minzaam de hand, en geleidde ons naar eene tafel, omringd met stoelen en aan de linkervleugel van de voorgallerij geplaatst, waar wij

allen gezamenlijk gingen zitten. Onze gastheer was een man van drie-en-tachtig jaren, gekleed in inlandsche kleeding, met een klein kopia op het hoofd, en een kleine witte baard aan de kin, driehoekig naar beneden loopende ter lengte van twee duim. Hij was zeer spraakzaam, en vroeg, welke artikelen van handel ik had medegebragt. Ik maakte hem nogmaals bekend, dat noch mijn beroep, noch het oogmerk mijner reis mij toelieten eenigen handel te drijven. Maar de oude man hield zich hiermede niet te vreden. Na vooraf mijnen ouderdom gevraagd te hebben, ging hij voort met te zeggen, dat hij gaarne wat boter, kaas en andere kleinigheden wenschte te hebben; en, de hand over zijn aangezicht strijkende, vroeg hij of ik geen scheermes te missen had. Daardoor stelde hij mij eindelijk in de gelegenheid om een der veelvuldige vragen, die hij mij deed, met een „ja” te kunnen beantwoorden. Onder het praten werd een likeurkistje op tafel gebragt. De oude man opende het voorzigtig, nam de glaasjes er uit, en vroeg of wij maderawijn of genever met bitter wilden gebruiken. Ik gaf de voorkeur aan maderawijn, en de oude man schonk zich zelve een glaasje genever in, dat hij met veel smaak ledigde.

De plaats, waar wij zaten, had er het voorkomen van een open pakhuis, dan van eene verandah om menschen te zien. Kisten, kasten, tafels, stoelen, oude versleten morsige banken — zag men hier en daar door elkanderen staan; doch tegen den wand paradeerde eene menigte schoone en kostbare geweerren, in eene geregelde rij naast elkander staande, waaronder vier, zwaar met goud bezette, buksen alle anderen in schoonheid overtroffen. Ik bewonderde deze stukken, waarop de rijksbestierder mij zeide dat ze te Stamboel (Constantinopel) gemaakt waren, en voegde er bij, dat hij veel meer dergelijke stukken in zijn pakhuis had. Langzamerhand gaf hij nu aan het gesprek eene wending, dat wij genoodzaakt werden, om zijne kostbaarheden te zien. Hij vertoonde ons eerst een Fransch naaidoosje besloten in een kastje van paerl-d'amour, met speelwerk; vervolgens liet hij ons een Engelsch horlogie zien, waaraan een gouden ketting hing, en vroeg ons, wat wij dachten dat het wel kostte. Ik gaf f 300.00 op; maar de oude man antwoordde, en wel met eenige warmte: „Nee f 700.00,” terwijl een ander inlander, die op den grond zat, zijn hoofd ophief, en eene veel beteekenende houding aannemende zeide. „Het kost 700 Spaansche matten.” Ik dacht, dat onze gastheer hierbij zijne pronkklust zoude bepalen; maar neen, hij liet nog een kistje op tafel brengen, en bragt er uit te voorschijn: een gouden lepel, een gouden vork, een mes met goud gevest, een gouden sirstamper, wegende 80 reaal, een gouden buikplaat wegende 2 katis, een fraaije gouden kris, en een oud zwart lakens vest, waarvan de knopen bestonden uit 20 gouden Spaansche matten en dat aan de kraag 10 willempjes had.

„Zie daar” zeide hij „eenige gouden stukken, die ik bij mij draag als ik uitga; en ik trek nooit uit ten oorlog, zonder zes duizend gulden aan waarde bij mij te dragen.”

Intusschen werd het likeurkistje van tafel genomen, en een houten bakje met kwee-kwee (gebak) kwam daarvoor in de plaats, benevens thee met melk, waarvan wij een aangenaam gebruik maakten. Ten einde nu aan de steeds voortdurende pronkzucht van onzen gastheer, die zeer lastig begon te worden, een einde te maken, gaf ik eene wending aan ons gesprek en vroeg, of de vorsten van Bima nog menschen lieten halen van Mangerai Floris, en of er nog mogelijkheid ware eenige „orang berhoe-tang” (pandelingen) alhier te verkrijgen.

Hij sloeg deze vraag kort af, zeggende, dat hij er niets van wilde horen, ten zij het Gouvernement den slavenhandel geheel vrij stelde, „Want” zeide hij „zoo lang die handel een verbod blijft, moet men aan geen middelwegen denken.” Bij dit gevoelen bleef hij zoo hardnekkig volharden, dat hij aan geene beweegredenen hoegenaamd het oor wilde leenen.

Midderwijl kwam een zendeling van den sulthan van Bima, met eene boodschap, om te vragen, wie wij waren, waarop wij onze namen, beroep en bestemming moesten opgeven. Wij maakten van deze gelegenheid gebruik om Zijne Hoogheid, onder aanbieding van onze complimenten, te laten vragen, of wij de eer konden hebben van dezen avond bij hem onze opwachting te maken? Zijne Hoogheid bevond zich toen in eene nabij gelegene woning van zijne vrouw, de dochter van dezen rijksbestierder, en ofschoon de afstand niet meer dan 50 passen was, moesten wij toch een geruimen tijd wachten eer het begeerde antwoord kwam. Eindelijk liet hij ons weten, dat het hem aangenaam zoude zijn, ons twee dagen later te zien, hetgeen, volgens zeggen van den gezaghebber, een vast gebruik bij hem was, waarschijnlijk ten einde tijd te hebben, om zich in volle pracht te laten zien en zijne pronkstukken te vertoonen.

De gezaghebber vertelde ons, dat de sulthan, een man van 33 jaren, zelden te voorschijn komt. Hij slaapt den geheelen dag en waakt 's nachts onder het schuiven van amfoen. De belangen van den staat laat hij aan de zorg van den rijksbestierder, zijnen schoonvader, over.

Wij lieten den sulthan weten, dat het ons leed deed niet langer dan tot den volgenden dag op Bima te kunnen vertoeven, en lieten hem onze zegenwenschen overbrengen. Toen namen wij afscheid van onzen vrolijken praatzuchtigen gastheer, en keerden naar ons logies terug. Ten zeven uur gingen wij aan tafel, om te souperen, in gezelschap van de vrouw van den huize en alle de Christenburgers van de plaats, bestaande uit 7 personen. De geregten waren, door de zorg van onze gastvrouw, zeer smakelijk, en leverden eene herinnering op van de aloude gulle gastvrijheid onzer voorvaderen.

Ik heb in de Christenburgers van Bima, die slechts weinig Hollandsch verstaan en niet anders dan Maleisch spreken, eene innemende eenvoudigheid en zedigheid gevonden; en, ofschoon zij allen door de bijgeloovigheid der inlandsche bevolking zijn besmet, gaven zij evenwel duidelijke blijken, dat alleen gebrek aan middelen van opvoeding de beschaving van hun anders gezond verstand heeft belemmerd. Na eenige aangename uren met

deze menschen aan tafel te hebben doorgebracht, wenschten wij elkander een goeden nacht en begaf ik mij naar mijne kamer.

Den volgenden morgen vroeg maakte ik met onzen gastheer eene wandeling door de hoofdplaats Bima. Wij bezochten den dalm (paleis) van den sulthan, gelegen omtrent een half uur gaans van des gezaghebbers woning. Het is omringd door een steenen muur en is voorzien van twee poorten. Aan de eerste poort is eene hooge, van planken fraai bewerkte pangong (eene soort van koepel). De woning van den sulthan is een groot houten gebouw, met twee afdaken, en gedekt met kleine stukjes plank, 't geen er het voorkomen aan geeft van een leijendak. Vóór het huis is een groot plein met twee gemetselde putten in het midden, doch alles is in verval- len staat en toont slechts de sporen van vroegere smaak en orde. Vervol- gens bezochten wij twee bazar's namelijk „bazar-besar” en „bazar-malajoe,” waar visch, suiker, siri, tabak, groenten, djagong, aardvruchten, talas, en meer dergelijke dingen van geringe waarde werden verkocht. Onze koperen duiten waren hier niet gangbaar, maar men gebruikte er Chineesch geld van 160 stuks op een gulden. Wij wandelden nu door de Chinesehe kamp, gingen over eene uitgestrekte vlakte van padi-velden, en bezochten ook een inlandsch kerkhof, waar zich drie groote kelders bevonden, welke „de Portugesche graven” genaamd werden. Bij onderzoek bleek het mij echter, dat het geene Portugesche maar inlandsche begraafplaatsen waren, daar de groote kisten, welke er in geplaatst waren, met Arabische karak- ters waren beschreven.

De hoofdplaats van Bima zou een groot dorp kunnen genoemd worden, gelegen aan de oostzijde van eene uitgestrekte zeekom, welke ruim 10 Engelsche mijlen lang en 5 tot 8, en op sommige plaatsen nog meer, mijlen breed zal zijn. Deze kom heeft in haar midden, omtrent drie mijlen bewesten de hoofdplaats, een klein doch vrij hoog rotsachtig eiland, „poe- loe Kambing” genaamd, en is omringd van alle zijden door twee uitstekende punten, die van de beide oevers van het land uitloopen, en tegen over elkander staan, op een afstand van een Engelsche mijl. De uiteinden dezer hoeken zijn versterkt met forten, voorzien van het noodige geschut, om de haven van Bima tegen de zeeroovers te beschermen, welk gespuis in vroeger dagen de bevolking, die langs den oever van deze ontzaggelijke kom in kampongs verspreid lag, zeer verontrustte.

Wij hebben op de hoofdplaats vlak aan strand een klein aarden fortje, omringd van eene drooge gracht en voorzien van twee kleine veldstukjes en twee metalen zes ponders. Dit fortje bestrijkt de reede van Bima, en heeft eene bezetting van 10 man Europesche en 7 man inlandsche militairen, gekommandeerd door een sergeant.

Het civiel gezag is op Bima opgedragen aan een ambtenaar, die den titel van gezaghebber voert, en een maandelijksch inkomen heeft van f 150. Ons etablissement te Bima kost jaarlijks f 10,000.00, waarvan wij geen ander voordeel trekken, dan ongeveer 2000 pikols sapanhout, welke, op grond van bestaande kontrakten, door den Vorst jaarlijks in de maand

Julij moeten worden geleverd. Dit jaar had dit echter nog geen plaats gehad, dewijl er nog geen schip was gekomen om ze af te halen.

Het eiland Sumbawa, waarop Bima gelegen is, had in 1815 nog zes rijkjes en eene bevolking van nagenoeg 30,000 zielen. Thans was het verdeeld in vier vorstendommen, met eene bevolking van slechts 17 of 18,000 zielen, daar de twee vruchtbaarste en meest bevolkte landschappen, Tambora en Paket, zoo als wij reeds verhaalden, door eruptie, welke op 11 April 1815 aldaar heeft plaats gehad, verwoest zijn en de geheele bevolking vergaan is. De nog overgebleven landschappen zijn:

Bima	met eene bevolking van 10,000 zielen.
Sangar	„ „ „ „ 300 „
Dompo	„ „ „ „ 1,000 „
Sumbawa	„ „ „ „ 6,000 „

Sumbawa, gelegen aan den westelijken oever van eene baai, beoosten een grooten zeeboezem, welke dit eiland als het ware in tweeën doorsnijdt, overtreft in uitgestrektheid alle de overige landschappen te zamen genomen, daar 't geheel gedeelte van het eiland beoosten den voormelden boezem bezit. Dit uitgestrekte landschap, dat, zoo als is gezegd, eene schrale bevolking van slechts 6000 zielen heeft, wordt bestuurd door een sulthan, doch thans voerde een regent onder den titel van „daranga” het gezag, daar de troon vakant was. Het land levert rijst genoeg voor eigen gebruik en omtrent 30 of 40 kojjangs voor uitvoer, alsmede wat sapanhout, waarvan het Gouvernement den uitsluitenden handel heeft. Ook wordt er een genoegzaam getal paarden gevonden voor eigen gebruik. De heerschende godsdienst is de Mahomedaansche, en ik heb mij laten zeggen, dat de zieken geene medicijnen willen gebruiken, daar dit, volgens hun gevoelen, eene heiligschennis zoude zijn tegen Gods alwetendheid.

Bewesten Sumbawa hebben de twee rijkjes Paket en Tambora gelegen, welke thans onder het puin begraven liggen. Verder komt men aan het landschapje Sangar, waar vroeger veel welvaart moet geheerscht hebben en eene groote bevolking moet geweest zijn; doch daar het door de eruptie van Tambora veel geleden heeft, levert het thans, behalve een weinig rijst, naauwelijks genoeg voor eigen gebruik, niets voor den handel, terwijl de bevolking, welke tot 300 zielen is verminderd, bestuurd wordt door een onafhankelijk Vorst, bekend onder den naam van ROEMA KORE.

Daarna heeft men het landschap Dompo, grenzende aan Bima, 't welk bestuurd wordt door een Vorst, dien zij „Koning” noemen, doch die bij de inboorlingen onder den naam van „Sangadjie Dampoe” bekend is. Dit land, dat, zoo als hierboven gezegd is, eene bevolking heeft van niet meer dan 6000 zielen, levert omtrent 20 pikols was voor den handel en eene genoegzame hoeveelheid rijst en katoen voor eigen gebruik. Er groeit veel sapanhout in het wild, dat niet wordt ingezameld.

Eindelijk komt men aan het gebied van Bima, gelegen aan eene baai, waarvan hierboven de beschrijving is gegeven. Dit landschap heet eigenlijk „Bodjo”, en wordt bewoond door tweeërlei volk, genaamd „Tobo-

dje's", en „Todonga's". De eerstgenoemden bewonen de stranden, en belijden het Mahomedaansch geloof, en de laatsten, welke het grootste gedeelte der bevolking uitmaken, bewonen het gebergte, een goedaardig volk, dat zich met den landbouw erneert. De Mahomedaansche instellingen hebben bij hen nog geen merkelyken voortgang gemaakt. Zij leven en eten gelijk de Heidenen, welke nog in de gebergten van Java gevonden worden. Zij aanbidden zekere geheiligde boomen en een steen, dien zij „Parafoedoewa" noemen. Jaarlyks vieren zij na den padi-oogst een groot feest, waarop mannen, vrouwen en kinderen bij elkander komen en eene soort van Bachanalia houden. Dit feest noemen zij „radjoe". Het inlandsch besturend ligchaam van Bima is zamengesteld uit een sulthan, die in de taal van het land „Roemat Sangadji" wordt genoemd; een rijksbestierder „Roemat Bitjara" genaamd; veertien raadsheeren, die den titel van „Mantri" dragen; een kollekteur „Sabandaar" of „Toreta" geheten; twee officieren van politie, „Boemi Loema," de eerste in rang heet „Boemi Loema Rasamie" en de andere „Boemi Loema Bolo." Daarna komen de „Glarang's" of dorpschoude. De militaire stand wordt onderscheiden als volgt: „Boemi-randa", eerste bevelhebber of generalissimus, „Ande Goeroe Bodjo", tweede bevelhebber, „Ande Goeroe Wira" derde bevelhebber; hierop volgen de „Ande Goeroe Kapitanys"; daarna komen de „Alferissen" of luitenants; de onderofficieren noemt men „Anding Goeroe Tooi". De soldaten worden onderscheiden in twee klassen, onder de benaming van „Soba Tooi" en „Soebarchie".

De ambtenaren en verdere geëmployeerden van den staat worden niet met geld betaald, maar krijgen een stuk land, van eene geëvenredigde uitgestrektheid naar den rang, welke door ieder wordt bekleed. Zij verhuren deze landen en trekken daaruit hun bestaan. De grond is het uitsluitend eigendom van den Vorst; hij heft daarvan geene direkte belasting, maar niemand heeft het regt om een stuk land te bewerken, zonder het van den Vorst te huren, of van andere personen die landen in apanage hebben; zoodat telkens, wanneer de sawah-velden worden bewerkt, zij voor den tijd van één jaar van den Vorst moeten worden ingehuurd, met vooruitbetaling van de huurpenningen. De overige inkomsten van den Vorst bestaan in de inkomende en uitgaande regten op den handel, die alhier door den inlander wordt gedreven, terwijl de Europeanen, van welke natie ook, vrij zijn van deze belasting, zoo men zegt op grond van deswege bestaande overeenkomsten tusschen ons Gouvernement en de Vorsten van Bima. Ook laat hij de inlandsche vaartuigen van een tot drie gulden ankerage-gelden betalen.

Het verkoopen van amfoen in het klein behoort bij uitsluiting aan den Vorst. Omtrent 100 katis witte vogelnestjes, welke op dit eiland jaarlyks worden gevonden, behooren ook aan den Vorst, en alle boeten, welke voor misdrijven worden opgelegd, boven 80 reaal bedragende, komen aan den Vorst; die tot 40 reaal vallen den rijksbestierder of Roemat Bitjara ten deel; die tot 20 reaal den officier van politie of Boemi Loema. Alle

andere boeten, beneden het opgegeven bedrag, vallen ten voordeele van de mindere hoofden, als Glarangs enz. De Vorst van Bima en de rijksbestierder worden voor zeer rijk gehouden. De eerstgenoemde heeft eenige padoeakans, die hij naar Java en Singapoera ten handel zendt.

Bima levert, behalve eene genoegzame hoeveelheid rijst, katoen en djati hout voor eigen gebruik, ook nog voor den handel 100 kojangs rijst, welke hier tegen $f2\frac{1}{2}$ wordt verkocht, 60 pikols katoen, 100 kati's vogelnestjes, 19 pikols was, welke van Dampo en het eiland Floris alhier wordt aangebragt, 2100 pikols sapanhout, hetwelk aan het Gouvernement tegen $f4,00$ de pikol wordt geleverd, en ongeveer 10 kojangs zout, welke te Kampong Bello worden aangemaakt, en voor eigen gebruik in consumptie gebragt. Verder levert Bima 300 paarden, welke naar Java worden gevoerd, en eenige potten en pannen, welke in de landen Wadanari en Roba worden gemaakt en op verschillende plaatsen van het eiland verkocht.

Onder de onderhoorigheden van Bima telt men:

1°. Het eiland Floris of Mangarai, voor een gedeelte Ende genaamd. Twee onderkoningen van Bima, „Boemi Djara” genaamd, handhaven hier het gezag van den sulthan van Bima; zij hebben hunne zetels gevestigd te Pata en Rio. In het oostelijk gedeelte van dit eiland vindt men eenige etablissementen van de Portugezen, waarvan er mij drie zijn opgenoemd, onder de benaming van Geletting, Gege en Korgo. Men zegt, dat dit eiland meer bevolking heeft dan het eiland Sumbawa. Bima heeft in die dagen, toen menschen een grooten handelstak uitmaakten, veel voordeel van Floris getrokken, doch thans krijgt het, behalve een weinig was en ongeveer 400 grove matjes, niets meer van dit eiland.

2°. Goenong-api of eigenlijk Sangeang. Het heeft eene bevolking van ongeveer 300 zielen, die bestuurd worden door een „Dalloe”, die te Wira woont. Dit eiland levert omtrent 60 pikols katoen, die te Bima tegen rijst en andere noodwendigheden worden geruild. Het hoofdvoedsel van de bevolking is djagong en pompoenen. Dit eiland dient ook tot verblijfplaats van bannelingen, welke voor een bepaalden tijd worden gestraft.

3°. Het eiland Komodo, hetwelk door den vorst van Bima wordt gebezigd voor eene altoos durende bannissementsplaats. Het heeft eene hoofdplaats (negri), die den naam van het eiland draagt, met eene bevolking van omtrent 100 zielen, die door eenen „Dalloe” bestuurd worden. Dit eiland is, uithoofde van de menigvuldige herten, die er op gevonden worden, zeer vermaard; van die dieren wordt „dingding” gemaakt, dat op Bima wordt aangebragt en aldaar tegen rijst verruild. Ook levert het eiland veel gedroogde visch, en slijpsteen van goede hoedanigheid.

4°. Poeloe-Seraija, thans onbewoond.

Op de hoofdplaats Bima, waar de sulthan de rijksbestierder en de Nederlandsche gezaghebber in den omtrek van ééne paal wonen, vindt men eene Maleische kampong, met eene bevolking van omtrent 30 zielen, eene Boeginesche kamp met omtrent 500 zielen, 19 Christenen en twee Chi-

nezen, welke allen, als vreemdelingen, ondergeschikt zijn aan den gezaghebber, doch, in geval van overtreding, door den vorst worden teregt gesteld, de Christenen alleen uitgezonderd.

De verplichting, welke op deze vreemdelingen rust, is, om den gezaghebber te volgen, als hij op reis gaat, of ten oorlog moet uittrekken, en hem met volk bij te staan. Men vindt hier ook drie, ofschoon niet veel beteekenende, bazars, genaamd „bazar-besar, bazar-Bantaillie en bazar-Malajioe;” ook drie, ofschoon bijna niet noemenswaardige, riviertjes loopen door de hoofdplaats, de namen dragende van Soengi-Malajan, van Soengi-Bima en van Soengi-Pedalla; de twee eerstgenoemden hebben denzelfden oorsprong, die zich in twee takken verdeelt, welke op eenen afstand van slechts $\frac{1}{4}$ paal van elkander in zee uitloopen, terwijl Soengi-Pedalla ook niet ver bezuiden Soengi-Bima in zee valt. De uitwatering van deze drie kleine riviertjes vormt eene uitgestrekte modderbank, langs het geheele strand van de hoofdplaats, hetgeen mijns inziens schadelijk voor de gezondheid der inwoners zijn moet.

De kampongs of wijken op de hoofdplaats zijn meestal met paggers omheind van gespleten bamboe of kleine boomen met struiken en klimop doorweven. De straten zijn naauw en onregelmatig aangelegd, terwijl hier en daar eenige klappa, pinang en andere boomen zich vertoonen. De huizen zijn hoog van den grond, op houten stellingen gebouwd, waarvan sommige het aanzien hebben van groote kasernen.

De menschen kleeden zich gelijk de Boeginezen, doch de lagere stand maakt hierop eene uitzondering, daar de mannen hunne krissen bedekt houden met het kleedje, dat zij los om het gevest werpen; terwijl de vrouwen de twee einden van het kleedje voor en achter over de linker schouder halen, en met een knoop vast maken, en zich dus als het ware in een zak opsluiten, welke over de borst tot onder de rechter knie en linker enkel loopt.

Het geheele land schijnt dor en rotsachtig; de vegetatie ziet men in alle rigtingen in eenen treurigen staat, en de menschen in armoede gedompeld, hetgeen men zegt, dat toe te schrijven is aan den geweldigen schok, dien dit eiland heeft ondergaan door de eruptie van Tambora, bij welke gelegenheid geheel Bima vijf dagen lang met asch, ter dikte van twee voeten, is overdekt geweest. Dat heeft niet alleen veel schade aan de gebouwen aangebragt maar ook het geheele plantenrijk vernield, zoodat de grond een geheel ander aanzien heeft verkregen, en men, tot vijf jaren na deze gebeurtenis, geen land heeft kunnen bebouwen. Een groote hongersnood heeft er daardoor geheerscht; de rijst, welke van Java werd aangebragt, kostte toen f 8.00 de pikol. De nood rees in die dagen bij de bevolking zoo hoog, dat alle banden der natuur werden verbroken; mannen verkochten hunne vrouwen, moeders gaven hare kinderen weg voor slechts een handvol voedsel, menschen stierven langs de straten uit gebrek, en van alle zijden hadden groote volksverhuizingen plaats, zoowel naar Java, Bali en Celebes, als naar Timor en andere plaatsen. De natuur herstelde zich nu echter weder en bragt als het ware eene geheel nieuwe schepping te voorschijn,

evenwel leverden de velden, welke vroeger driemaal in het jaar werden bebouwd, thans slechts éénen oogst, daar de grond nog met een korst van 5 duim dik bedekt was, hetgeen op de vruchtbaarheid een zeer schadelijke uitwerking scheen te hebben. De sapan- en djatiboomen, die op de hooge landen van dit eiland in overvloed groeijen, schijnen door de eruptie het minst geleden te hebben.

Men vindt op het eiland Sumbawa geene verscheurende dieren. Har-tebeesten, wilde varkens, landaks, gangalangs en wilde katten zijn de woud-dieren, die men hier aantreft, terwijl onder de tamme dieren koeijen, schapen, geiten en karbouwen gevonden worden. De karbouwen, die slechts f 6.00 het stuk kosten, worden hier, gelijk in de Lampongs op Sumatra, gebezigd om de sawah's te bereiden. De huisdieren zijn dezelfde, welke op Java gevonden worden.

De menigvuldige verschrikkelijke natuurverschijnselen, waarvan de oorzaken door den onkundigen inlander niet begrepen noch opgespoord kunnen worden, maken de bevolking buitengewoon bijgeloovig. Overal zien zij zich omringd door hoogbrandende bergtoppen. Hunne dorre kusten leveren de schrikkelijkste tooneelen van verwoesting. De grond beweegt zich telkens met zware schokken onder hunne voeten, en de zee spoelt met woede over hare oevers, de grootste verwoesting aanrigtende aan gebouwen en planten. Als een klein voorbeeld daarvan vertelde mij de gezaghebber, dat hij, gedurende zijn verblijf te Bima, in elf maanden 7 aardbevingen had bijgewoond, waarvan eene twee minuten heeft geduurd, terwijl eenige der burgers verhaalden, dat in 1818 alhier eene aardbeving heeft plaats gehad, welke drie minuten aanhield, en waarvan de schokken zoo zwaar waren, dat niet alleen de menschen niet op hunne beenen konden staan, maar ook de steenen gebouwen van ons etablissement, zoo binnen als buiten het fort, zijn ingestort, alsmede een gemetselde muur; die des sulthans dalm omheinde, vernield werd, terwijl de zee omtrent twee vademen hoog rees en, ver over hare oevers loopende, verscheiden huizen op de hoofdplaats beschadigde. Deze en soortgelijke schrikverwekkende tooneelen zijn zeker toereikend, om een onkundig volk, dat de natuurlijke oorzaak van zoodanige gebeurtenissen niet kan nagaan, zoo ver te brengen, dat het op elk buitengewoon voorwerp met schrik als een of ander wonderwerk ziet, door een hun onbekende magt daargesteld, om den mensch naar gelang van omstandigheden te bevoordeelen of te benadeelen. Zoo zeggen ook de menschen op Bima, dat de eruptie van Tambora is toe te schrijven aan het misdadig gedrag van het volk van dat land, hetwelk een godvruchtigen Arabier, die van Java over Sumbawa aldaar was aangekomen, eerst gedwongen had, om hondenvleesch te eten, en daarna had vermoord, en dat den dag daarop de berg was gesprongen, voerende in zijne woede alles wat levend was mede. En dit was bekend gemaakt door iemand, die kort voor deze gebeurtenis Tambora had verlaten en te Bima was aangekomen. — Onder de overige bijgeloovigheden van het volk telt men, behalve een menigte van geheiligde rotsen, boomen en andere niet zonder levensgevaar

genaakbare plaatsen, drie bamboe's „Jetondo Dampoe," welke uit éénen wortel voortspruiten en, in drie rigtingen overhellende, drie zetels aanwijken van de drie groote Vorsten op het eiland Sumbawa, daar de stam aan Dompo, de regterboom aan Bima en de linker aan Sumbawa behoort. De Vorst van Dompo ontleent hieruit zijne meerderheid boven de andere Vorsten van het eiland; doch dewijl de Europeanen zich te Bima gevestigd hebben, heeft dit landschap daardoor de suprematie verkregen. Zij zeggen, dat deze boomen geplant zijn door drie broeders SANGBIMA, die van Java kwamen en als de eerste Vorsten van dit eiland bekend zijn.

Eene menigte dergelijke vertellingen worden niet alleen door de inlanders, maar ook door de Christenen, als onbetwistbare feiten verhaald.

Donderdag den 22sten Septemher, verlieten wij, met het aanbreken van den dag, de reede van Bima, en bevonden ons des avonds benoorden Goenoeng Api. Dit eiland, waarvan wij eene beschrijving hebben gegeven onder de onderhoorigheden van Bima, heeft eene groote piek, en vertoonde zich des nachts als op vele plaatsen door groote vuren verlicht. Wij zeilden gedurende den nacht met eene flauwe koelte uit het Z. O. De lucht was betrokken vergezeld van regen. Den volgenden dag zagen wij, bij 't opkomen der zon, in het verschiep een voorwerp op het water drijven, hetwelk aanvankelijk voor een vaartuig zonder zeil werd gehouden; doch, bij eene meer oplettende beschouwing, kwam het ons stellig voor, een vaartuig in nood te zijn, waarvan de menschen, in eenen wanhopenden toestand, ons om hulp wenkten. Daar echter de wind zeer flauw was, konden wij niet dan zeer langzaam dit voorwerp naderen. Honderden gissingen werden gemaakt omtrent den droevigen toestand van de ongelukkigen, die zich aan boord van het wrak bevonden; en de kapitein, die zijne menschlievende begeerte om deze ongelukkigen spoedig troost toe te brengen niet langer kon bedwingen, liet de sloep in het water zetten en zond die naar het wrak. Doch wat gebeurde? Bij de nadering van de sloep, zagen wij alle de voorwerpen van ons hartelijk medelijden in de lucht vliegen, en de sloep keerde spoedig terug met 3 haaijen en 5 schoone dolfijnen, waarvan wij een aangenaam gebruik aan tafel maakten. De matrozen berigttten ons, dat het voorwerp, hetwelk ons tot zoo vele gissingen aanleiding had gegeven, eene verlatene kleine padoeakan was, waarop honderden groote zeevogels zich geplaatst hadden, terwijl een menigte groote visschen er om heen aasden.

Intusschen kwam de zeewind met eene flauwe koelte door, en bragt ons tegen den avond bewesten Poeloe Sangiang of Goenoeng Api en met het aanbreken van den dag van Zaterdag den 24sten bewesten straat-Sapi in 't zicht van de kust van Floris of Mangerai. Wij zeilden gedurende den dag met eene flauwe koelte langs die kust, doch maakten goede vordering door den stroom, welke in ons voordeel was. Wij liepen langs verscheiden eilanden, die noch op de kaarten noch bij HORSBURG bekend stonden. Tegen den avond zagen wij een padoeakan een der havens van

Floris binnenloopen. Ook den volgenden dag bevonden wij ons nog aan de noordkust van Floris en zeilden met eene flauwe koelte. Eerst op Dingsdag, den 27sten, kwamen wij in 't zicht van het eiland Roessa Radjie, hetwelk wij tegen den avond tot op twee Engelsche mijlen naderden; wij hadden toen éénen hoek van de kust van Floris omtrent drie Engelsche mijlen van ons; dit gedeelte vormt eene passage van 5 of 6 Engelsche mijlen in breedte.

Het eiland Roessa Radjie zal, aan zijne zuidoostelijke zijde, omtrent 800 voeten hoog boven de oppervlakte der zee zijn; het heeft eenen ronden top, bedekt met eene kalkachtige zelfstandigheid, met diepe kloven en gappingen, als een nieuw uitgebrande krater, zoo het niet een nog brandende krater is, daar ik mij verbeeldde nog rook te zien opgaan. Dit eiland schijnt bewoond te zijn en is begroeid met lontar boomen.

Toen wij tegen 7 uren des avonds in het naauwe gedeelte van de passage tusschen Roessa Radjie en Floris waren, begonnen de wolken, die den geheelen dag boven de kale bergen hadden gehangen, zich meer en meer bij een te pakken, en met eene verdikte lucht uit te breiden, terwijl nu en dan flikkerende bliksemstralen de daarop volgende donderslagen aankondigden, vergezeld van een vreeslijk gebulder, welk geweld nog vergroot werd door de terugkaatsende echo's van de nabij gelegene hooge bergen. De kapitein liet de zeilen bergen; hij scheen, naar mate de donder meer en meer begon te ratelen, ook in drift en stem krachtiger te worden. De matrozen verrigten hun werk met snelheid, de soldaten stonden als verstijfd van den schrik, de passagiers zochten eene goede schuilplaats tegen den naderenden storm. Een aantal katten en honden, een aap, kippen en eenden maakten een vreeselijk geweld. De kapitein ging voort, onder het uitbraken van zware vloeken, met zijne kommando's, en eindelijk hoorden wij het bevelwoord van „klaar bij uwe marszeil-vallen.” Nu scheen het, of het geheele uitspansel met eenen donkeren sluijer bedekt was. De wolken naderden ons snel, de wind ging liggen, de zee verhief zich langzaam, het scheepje dobberde regts en links, de marszeilen klapperden heen en weder tegen de masten; en eensklaps vielen de zeilen tegen. De kapitein riep hierop, met een donderende stem: „Ombrassen!” Nu verspreidde zich eene stinkende lucht van zwaveldamp om ons henen; daarop volgde een snelle bliksemstraal, vergezeld van eenen geweldigen donderslag, en met een zetten zich de zeilen vol, de wind neemt toe, het scheepje valt over, met het bovenste boord in het water, de kapitein roept met ratelend geluid: „Houdt af! houdt af!” De man aan het roer antwoordt met snelle stem ook: „Houdt af! houdt af!” Dit kommando wordt herhaald met verdubbelde snelheid, gepaard met een stroom van vloeken. Ieder denkt: wij vergaan! wij vergaan! doch eensklaps gehoorzaamt het vaartuig aan het roer, het valt af, raakt voor den wind en rigt zich op, als of er niets gebeurd was. De wolken ontlastten zich spoedig in water; eene zware regenbui volgde; de lucht klaarde weder op, en gedurende het overige gedeelte van den nacht hadden wij stilte, zoo dat wij ons in den morgenstond van

Woensdag den 28sten nog in 't zicht van Roessa Radjie bevonden, bijna op dezelfde plaats waar wij den vorigen avond geweest waren.

Tegen den avond bevonden wij ons omtrent 5 mijlen van den vastewal van Floris, en hadden het eiland Linguette N. N. O. van ons, omtrent 18 mijlen ver. De stroom, die hier om de west liep, zette ons hoe langer zoo meer onder den wal, hetgeen ons beducht maakte van op strand te zullen komen. Derhalve nam de kapitein zijn toevlugt tot de sloepriemen, waarmede het schip werd voortgeroeid, gedurende ruim 3 uren, met eene vaart van 2 mijlen; en met het aanbreken van den dag van Donderdag den 29sten, bevonden wij ons dicht onder den wal van Floris en pijlden een uitstekenden hoek van de kust Z. Z. W. 5 mijlen. Het eiland Roessa Radjie O. ten Z. 15 mijlen, en Poeloe Linguette N. O. ten N. 18 mijlen; terwijl W. ten N. van ons een groot eiland, met eene hooger piek dan die van Roessa Radjie en Linguette, zich in het verschieft vertoonde, in welks nabijheid verscheiden kleinere eilanden waren. Dit gedeelte van de kust van Floris, dat zich hier voordoet als verscheiden groote inhammen te bezitten, alsmede de ligging van het eiland, wordt zeer onnauwkeurig opgegeven door HORSBURG en is op de zeekaarten slecht geplaatst. Ook dien avond moesten wij ons van de sloepriemen bedienen, om het vaartuig af te houden van een lang eiland, hetwelk wij door den stroom, die met snelheid om de west liep, sterk naderden.

Vrijdag den 30sten, 's morgens om 9 uur, bevonden wij ons omtrent 13 mijlen N. O. $\frac{1}{2}$ O. van het eiland, hetwelk wij den vorigen avond zeer nabij waren gekomen. Het vertoonde zich van hier als twee naast elkander liggende eilanden; daar bezuiden lag nog een klein eilandje, met hoogen ronden top, in den vorm van eene knoop. Het groote eiland, hetwelk wij den vorigen avond zagen, werd nu erkend voor „Lang eiland”, gelegen in eene groote bogt, welke door Floris Head werd gevormd

De kust van Floris vertoont zich hier hooger dan de andere deelen van het eiland, welke wij voorbij waren gestevend, ook veel vruchtbaarder en geschikter voor menschelijk verblijf, iets dat ons ook door de brandende vuren, welke wij des nachts zoowel op de bergen als langs de kust ontdekten, bevestigd werd. De zee schijnt hier zeer vischrijk te zijn. Wij zagen dien morgen een walvisch met gespikkelden rug, golvende langs ons schip. Kort daarop vertoonde zich de zoogenaamde „boer met zijne varkens”, in eene groote troep de zee snel doorklievende, van tijd tot tijd sprongen ze tot hoog boven het water met dartelende vrolijkheid. Later zagen wij eenige vliegende visschen, nagejaagd door een aantal dolfinen, wier groene kleur met afwisselende schakeringen van glinsterend goud of zilver, en wier snelle vaart door het water, eene schoone vertooning opleverde.

Zaterdag den 1sten October, tegen 6 uren des avonds, bevonden wij ons buiten 't zicht van het eiland Floris, na acht dagen langs zijne kust te hebben gezeild. Wij zeilden door straat Larantoecka, welke wordt gevormd door het hooge land van het oostelijk gedeelte van Floris en het eiland Sabrauw, gelegen benoorden het eiland Solor, hetwelk met het eiland

Adenara nog eene straat formeert „straat Solor” genaamd. De straat Larantoeke zegt HORSBURG slechts $\frac{1}{4}$ Engelsche mijl groot te zijn aan den noordelijken ingang.

Des nachts was de wind zeer flauw in het oosten. Een groot aantal zeevallende verlichtte de oppervlakte der zee, door eene straalbreking van het water, die niet onaangenaam voor het oog was; terwijl een walvisch in het verschiet de sporen van zijn vaart vertoonde, door een wolk van verlichte damp boven den horizon, hetgeen ook een schoon gezicht opleverde. Daar wij gedurende het laatste gedeelte van den nacht slechts flauwe koelte gehad hadden, maakten wij geringe vordering en bevonden ons op Zondag den 2^{den} October, met het aanbreken van den dag, op de kust van Sabrauw, in 't zicht van drie naast elkander staande hooge pieken, met een steil, hooglopend eiland, „Poeloe Komba” genaamd, N. O. $\frac{1}{2}$ N. van ons, op een afstand van omtrent 20 Engelsche mijlen.

Maandag den 3^{den} October bevonden wij ons in 't zicht van het eiland Lomblen, pijlende het eiland Komba N. W. op een afstand van omtrent zeven Engelsche mijlen. Wij zagen drie padoekans van het eiland Sabrauw uitzeylen, die waarschijnlijk koers hielden naar Boetoen.

Dingsdag den 4^{den} was de wind gedurende den geheelen dag zeer flauw. Tegen den avond zagen wij verscheiden walvissen. Ten 9 uur kregen wij een stijven landwind, passeerden straat Allo, gelegen tusschen de eilanden Lomblen en Pantar; en 's morgens vroeg van Woensdag den 5^{den} bevonden wij ons benoorden de straat Pantar, gelegen tusschen het eiland van dien naam en een ander groot eiland, Ombai genaamd. Alle deze eilanden schijnen vruchtbaarder dan het westelijk gedeelte van Floris. Donderdag den 5de bevonden wij ons op de kust van Ombai, en zeilden gedurende den dag met eene flauwe koelte. Tegen den avond werd de wind sterk. Wij passeerden het eiland Ombai en voeren de straat gelegen tusschen dit eiland en Timor binnen. De wind draaide langzamerhand meer en meer om de zuid, en tegen 8 uur woei hij hevig uit het zuid westen met eene onstuimige zee, zoo dat wij verpligt waren met gereefde zeilen tegen den wind op te laveren. Vrijdag den 7^{den} bij het aanbreken van den dag, was de wind nog zeer sterk uit het zuid westen, met een holle zee. Wij laveerden langs de kust van Timor en praaiden een drie mast schip, dat zich als een Engelsche walvischvanger deed kennen. De wind bleef gedurende den geheelen nacht uit het zuid westen waaijen, vergezeld van een zeer onstuimige zee, zoo dat enkele golven, van tijd tot tijd binnen boord komende, soms het dek met een voet water bedekten, waardoor wij een zeer onaangename nacht doorbragten. Zaterdag den 8sten bevonden wij ons met het aanbreken van den dag tusschen Timor en Ombai, en hadden de piek van Pontai in het verschiet. De wind bleef steeds westelijk, terwijl ook de zee bedaarder werd. Wij zeilden naar de Timorsche baai, omgeven door steil, in zee aflopend, rotsachtig land, aan welks voet zich hier en daar een klein strand vertoonde, waarop eenige huizen stonden, omringd door boschkaadjes, zoo ik het wel heb van kasuarinen

en lontarboomen. Wij naderden het land tot op twee Engelsche mijlen, en ontdekten eene soort van versterking, waarop eene Portugesche vlag woei. Wij maakten hieruit op, dat deze plaats de Portugesche bezitting Leffouw moest wezen. Onze kapitein, die hier wilde binnenloopen, om water in te nemen, werd in zijne verwachting te leur gesteld, daar wij, tot op een Engelsche mijl den wal genaderd zijnde zonder nogtans grond te kunnen pijlen met een lijn van 40 vademmen, het voornemen moesten opgeven van hier te ankeren. Zondag den 9^{den} met het daglicht bevonden wij ons tusschen den wal van Timor en een zeer rotsachtig eiland, „Poelo Batoo” genoemd, op een afstand van omtrent twee Engelsche mijlen van eenige huizen op den vasten wal, alwaar wij wilden binnen loopen om water te zoeken. Maar bij het naderen zagen wij ook de onmogelijkheid daarvan in, en was de kapitein andermaal verplicht, deze zijne tweede popping om de kust aan te doen te moeten opgeven en onze koers te vervolgen. Steeds hoopten wij nog eene goede ankerplaats aan de kust te ontdekken, waar men water zoude kunnen vinden; daarom maakte de kapitein geen gebruik van den gunstigen landwind die den geheelen nacht had doorgewaaid, maar daardoor ging nutteloos veel tijd verloren.

Maandag den 10^{den} met het aanbreken van den dag bevonden wij ons dicht onder den wal van Timor. Tegen acht uren werd de wind zuid-zuid-west. De kapitein kwam op het dek en vroeg aan den stuurman, of het volk had gegeten. Deze deelde toen de droevige tijding mede, dat de menschen verscheiden dagen bij gebrek aan water van geroosterde katjang geleefd hadden. Hierop zeide ik, dat wij nog beschuit aan boord hadden. Maar de kapitein antwoordde haastig, dat hij die voor zijn eigen gebruik wilde houden. Ik hernam, dat het mijne bedoeling niet was, dat hij zijne beschuiten zoude uitdeelen, maar wel om gebruik te maken van mijn eigen voorraad, die te Batavia aan boord was gekomen, liet het aan mij toebehoorend vat beschuit op het dek brengen, deelde er van onder het volk, en gaf aan ieder een teug seltzerwater. Intusschen maakte de kapitein verscheiden doellooze en wispelturige ontwerpen om water te zoeken, onder anderen, om voor den wind terug te gaan, zonder vooraf te bepalen naar welke plaats. Daaruit besloot ik, dat wij de speelbal zouden worden van zijne onberadenheid, welke wij meermalen gedurende de reis hadden opgemerkt, en achtte het daarom thans hoog noodzakelijk mij met zijne handelingen te bemoeijen. Ik overtuigde hem vooraf, dat hij zich, in zijne berekening omtrent de plaats waar wij ons bevonden, vergiste, daar hij zich verbeeldde, dat wij voor Hogpoint waren, terwijl, volgens de pijling op een der pieken van de kust, ons werkelijk standpunt op dat oogenblik tusschen Ragged- en Nakid-point was; zoodat wij, volgens mijne berekening, ruim 12 Engelsche mijlen nader aan Koepang waren dan de kapitein vermeende. Dat werd ook nader bij de observatie van de middagbreedte bevestigd. Om deze redenen gaf ik den kapitein in bedenking, of het niet raadzamer zoude zijn, liever onze

reis naar Koepang te vervolgen, dan voor den wind terug te zeilen, zonder zekerheid van water te zullen bekomen; iets waardoor niet alleen de reis zoude worden verlengd, maar ook onze toestand aan boord verergerd. Hierop werd het schip weder bij den wind gebrast; de wind werd gunstig, en wij hadden alle vooruitzigt spoedig Koepang te zullen bereiken. Maar ondanks dit aangenaam vooruitzigt, kreeg onze kapitein weder in zijn hoofd de sloep naar wal te zenden om water te zoeken. De stuurman, 5 matrozen en 2 soldaten stapten er in en roeiden naar den wal. Middelerwijl werd de wind gunstiger en sterk, en de kapitein verlangde de sloep, die nauwelijks het schip verlaten had, weder aan boord te hebben. Hij deed hiertoe een sein door de vlag te heischen. Maar de sloep keerde niet terug. Ons bitter verdriet over het gemis van water werd nog vergroot, door dien wij het schip, in eene akelige baai, waarvan de kust door eene zware branding werd besproeid, heen en weder moesten zien laveren, en van tijd tot tijd tegen brassen, terwijl wij, als de sloep aan boord was gebleven, heden Koepang hadden kunnen bereiken. De kapitein herhaalde nu het sein, om de sloep terug te roepen, door een kanonschot; een tweede schot volgde kort daarop; doch de sloep keerde niet terug, en omstreeks 4 uren zagen wij eindelijk de zoo zeer verlangde sloep in beweging om den wal te verlaten. Maar eensklaps verdween zij uit ons gezigt. Een poos daarna kwam zij weder te voorschijn, onderste boven rollende in de schuimende baren van de zware branding. Wij zagen vervolgens het volk van de sloep, dat het met de golven worstelend vaartuig vasthield en met moeite aan de zee ontrukte en op het strand bragt. Daarna verliet het de sloep, en na eene witte vlag op een stok te hebben geplant, gingen zij naast elkander op 't strand zitten, schijnbaar zonder eenige poging aan te wenden, om weder van de sloep gebruik te maken. Het volk werd door de menschen aan wal bezocht, met welke zij vriendschappelijk schenen om te gaan. Hieruit moesten wij afleiden, dat de sloep was gezonken of onbruikbaar geworden, zoodat het volk, geen kans meer ziende daarmede af te komen, hulp van boord wenschte te hebben. De kapitein was weder besluiteloos wat te doen, en zich ophoudende met nuttelooze gedachten omtrent de nalatigheid van den stuurman, door het niet opvolgen van zijne bevelen, liet hij intusschen het schip doelloos zeilen, zonder tot een vast besluit te komen, om ons uit den nood, waarin wij ons bevonden, te redden, noch eenig middel te bedenken, om het volk aan den wal te verlossen. Onze droevige toestand, van zonder water of gekookt voedsel te zijn, werd door deze omstandigheden nog treuriger. Een veertigtal zielen aan boord, waaronder vrouwen en kinderen, smachtten van dorst. Mijn voorraad seltzerwater, die met kleine teugen werd uitgedeeld, strekte wel tot eene geringe lafenis, doch was niet toereikende, om de dorst te lesschen onder de brandende zon, waarvan de hitte onbeschrijfelijk was.

Deze omstandigheden, gevoegd bij het gedrag van den kapitein gedurende de reis en zijne kinderachtige wispelturigheden in het geven van bevelen aan boord, wekten bij mij de, sedert eenige dagen bedwongen, veront-

waardiging weder op, en noopten mij hem ernstig aan te spreken. Ik zeide hem, dat wij reeds genoeg hadden geleden door zijne onberadenheid, en dat ik, daar ik hem bij voortduring nog doelloos zag te werk gaan, het thans noodig achtte, zoo wel voor mij zelve als in het belang van zoo vele noodlijdenden, hem te vragen wat hij voornemens was te doen? Hij antwoordde, onder vele nuttelooze herhalingen van des stuurmans nalatigheid, dat hoezeer het lot van de menschen aan den wal hem vrij onverschillig was, daar zij hun verdiend loon hadden, hij echter van zich niet kon verkrijgen om de sloep te laten varen. Dit antwoord, en vooral de onmenschelijke beweegredenen die hem noopten zich nog langer in deze baai op te houden, deden mijne verontwaardiging ten top stijgen. Ik kon mij niet langer bedwingen, en zei hem ronduit mijn gevoelen omtrent zijn persoon op zulk eene wijze, dat hij besloot thans naar Koepang door te zeilen. Maar ziet — 't duurde niet lang of hij aarzelde nogmaals.

Tegen den avond kwam een sterke landwind door, en bemerkende, dat de kapitein in zijne besluiteloosheid geen gebruik daarvan maakte, bragt ik hem onder het oog dat het nu hoog tijd voor hem was, om te besluiten wat hij doen wilde voor ons behoud en de redding van het volk aan den wal. Hierop antwoordde hij, dat hij het voornemen had, den geheelen nacht hier bij te liggen, en den volgenden morgen te beproeven, wat gedaan zou kunnen worden, om de sloep en het volk van den wal af te halen. Ik zeide, dat, alhoewel dorst en honger, welke de menschen aan boord reeds hadden moeten lijden, gewigtige redenen hiertegen waren, wij ons echter uit menschlievendheid nog meerder ongerief zouden getroosten, indien hij mij voldoende middelen konde aanwijzen, om zijn doel te bereiken. Het middel, dat hij mij toen opgaf, was, om mij het gezag aan boord op te dragen, en dan in persoon met de kleine sloep uit te gaan om te beproeven de menschen af te halen. Daar dit ontwerp echter even onzeker en roekeloos was als alle zijne vroegere plannen om water te zoeken, verklaarde ik hem in de eerste plaats, dat ik de verantwoordelijkheid van zijn schip zonder hoogere noodzakelijkheid niet op mij konde nemen, te meer daar hij van boord gaande niemand van de matrozen zoude achterlaten, om met het schip te manoeuvreren. Toen besloot hij eindelijk, de reis naar Koepang door te zetten, waar wij Dingsdag den 11^{den} October des middags ten 12 uren aankwamen. De achtergebleven sloep, met het volk, is naderhand te Koepang binnengelopen.

J. F.

